

VELICH ANDREA

VII. Henrik és a londoni lobbyk

London a 15–16. század fordulóján

Az angol történészek az 1485-ös, úgynevezett bosworthi fordulat tekintetében ugyancsak megosztottak. Egy részük – köztük C. Ross *Edward IV* című monográfiájában (London, 1974) és J. R. Lander *Conflict and Stability in 15th century England* (London, 1969) című munkájában – úgy véli, hogy az új, centralizált monarchia létrehozása már IV. Edward alatt megkezdődött, míg W. Stubbs *The Constitutional History of England* (London, 1903) című könyvében kifejtett véleménye szerint ez az első Tudor uralkodó, VII. Henrik személyéhez köthető. Abban azonban egyetértés mutatkozik, hogy VII. Henrik III. Richard fölött aratott bosworthi győzelme, amely a Rózsák Háborújának a lezárásához vezetett, a centralizált monarchia megteremtésének alapfeltétele volt. Így ma a legtöbb, brit történelmet tárgyaló monográfia – köztük az *Oxford History of Britain* (Oxford, 1952) korai Tudor kötetének szerzője, J. D. Mackie – 1485-öt vízvonalstóként értékeli. Hasonlóképpen egyetértenek abban a korabeli Londonnal foglalkozó kutatók, hogy a bosworthi csatát követő béke és konszolidáció jelentős mértékben hozzájárult London szerepének megnövekedéséhez.

Az alábbiakban azt a folyamatot szeretnénk felvázolni, amelynek során a 15. század végi Angliában VII. Henrik, az első Tudor uralkodó erős centralizációs törekvései, illetve a gazdagodó és egyre nagyobb befolyásra szert tevő londoni társadalom és városvezetés közötti érdekellentétek felszínre kerültek, majd gazdasági és politikai küzdelemmé erősödtek. Ez a London és a király közötti harc több szinten, területen és formában zajlott, benne a parlamenti és parlamenten kívüli lobbyk is jelentős szerepet játszottak.

London 15. század végi gazdagságáról a velenceiek a következőképpen írtak: „A 185 ezer lakosú város mindenféle luxuscikkben és más termékben egyaránt bővelkedik. A Szent Pál székesegyházhoz vivő egyetlen úton több, mint ötven aranyműves bolt sorakozik, melyekben annyi arany- és ezüsttárgy van felhalmozva, mint Milánóban, Rómában, Firenzében és Velencében együttvéve. London eme hatalmas gazdagságát azonban nem nemesek halmozták fel, hanem londoni és flandriai kézművesek és kereskedők. A londoni polgárok tekintélye a velencei nemesekével, polgármesterük hatalma pedig a dózséjével vetekszik”.¹ A gazdasági növekedés alapját a város demográfiai növekedése képezte. A velenceiek által 185 ezerre becsült 16. század eleji londoni lélekszámot a kortárs brit kutatók ugyan túlzottnak tartják, de még az óvatosabbak között számontartott Susan Brigden legújabb kutatásai szerint is London lakossága a 14. század végi 30-40 ezerrel szemben a 15. század végére már elérte az 50 ezer főt. Ezt egy további, még dinamikusabb növekedés követte, hiszen ezt a számot Brigden a 16. század közepén már 140 ezerre becsüli.² A londoni demográfiai növekedés az országos arányt jóval meghaladta. Anglia 14. század végi, pestis által megtizedelt kétmillió lakossága ugyanis

a 15. század végére három, a 16. század végére pedig négymillióra emelkedett. Joggal merülhet fel a kérdés, vajon mi okozta London ilyen arányú növekedését. A növekedés forrása bizonyíthatóan a bevándorlás volt, ezt a történészek azonban különböző okokra vezetik vissza. George Unwin például a Londonban, illetve az akkoriban még különálló, de szomszédos Westminsterben székelő intézmények vonzásával magyarázta a bevándorlást.³ Természetesen az intézmények (királyi udvar, bíróságok és a parlament westminsteri székhelye) fontos szerepet játszottak London növekedésében, mi inkább mégis – Beierrel és Finlay-vel egyetértve – a London földrajzi fekvéséből adódó gazdasági és kereskedelmi lehetőségeket tekintjük a bevándorlás motorjának.⁴

A lakosság számának jelentős növekedése együttjárt a társadalom differenciálódásával, amivel párhuzamosan a középkorban jellemző zárt közösségek fellazultak. Ez a társadalom nagyobbik részének elszegényedését és az idegenek (nem londoni szabadok), valamint a külföldiek elleni féltékenység és gyűlölet megerősödését eredményezte. Mindez annak ellenére történt, hogy az új lehetőségeket kereső, sokszor vallásukért üldözött külföldiek a lakosságnak csupán körülbelül 4–6%-át tették ki,⁵ mégis szegregációjuk, illetve gyakran magasabb szakképzettségükből következő jobb anyagi körülményeik következtében e számot a londoniak a valósnál jóval magasabbnak hitték. Ezért, amikor Henrik békés angol külpolitikájának következtében a londoni kereskedők egyre nagyobb gazdagságra, és hatalomra tettek szert, s a vidéki angol, illetve a külföldi kereskedők jelenléte egyre kevésbé volt kívánatos számukra, London korlátozni igyekezett a bevándorlók áradatát, és az idegenek és külföldiek kizorításáért folytatott harc egyre markánsabban jelentkezett a városi és az országos politikában is. A vidéki bevándorlók két fő csoportját különíthetjük el. A bekerítések miatt a városba özönlő nincstelének mellett mind nagyobb számban jelentek meg az új lehetőségek kiaknázásában bízó vállalkozók, a vidéki földbirtokosok, lovagok és *gentryk*, akik házat vásároltak Londonban, hogy családjukkal bekapcsolódhassanak az egyre élénkebb londoni társadalmi életbe. Nekik azonban ahhoz, hogy házat, vagy akár csupán befektetésként ingatlant vásároljanak a városban, a középkorban gyökerező hagyományok szerint londoni szabad polgárokká kellett válniuk. Ennek hagyományos útja a London alapvető gazdasági egységeit képező céhek tagságának az elnyerése volt. A jogait és monopóliumait féltékenyen őrző céhtagok azonban nem tarták szélesre a kaput még a tiszteletre méltó urak (*gentlemen*) jelentkezése előtt sem, nem beszélve a vidéki nincstelenekről, akik szabadságának elnyerését kifejezetten gátolni igyekeztek. A vidéki földbirtokosok esetében a városi szabadság hagyományos elnyerési módja – a hét-tíz esztendő tanonckodás – nem is jelentett alternatívát, így egyre nagyobb számban találkozzunk a szabaddá válás egy új módjával, a megváltással, mely során pénzszegért (vagy annak esetleges elengedésével) a céh tiszteletbeli tagjává választanak valakit. Az új, megváltásos módszer annál is inkább nagyobb kiváltságot jelentett, mivel egyrészt a tanoncrendszerben a tanoncévek sikeres letöltése minden hét tanonc közül csak egynek sikerült, másrészt eme szerencsés tanoncok közül is csak minden harmadiknak vagy negyediknek sikerült a belépesi díjat kifizetnie. Így száz tanoncleány közül többnyire csak négy lett teljes jogú céhtag, és ezáltal szabad londoni polgár.

A differenciálódás előrehaladtával, ennek egyik jeleként, az előkelőbb céhek saját libériát (összetartozásukat szimbolizáló egyenruhát) vásároltak, melyet ünnepeiken, miséiken és gyászmiséiken a libéria viselésére jogosult ügynevezett libériás tagok mintegy különállásuk és presztízszük szimbólumaként viseltek. A 15. század végén Londonban nyilvántartott több, mint száz céh közül csupán harminc tudta megfizetni a libériát, hiszen annak évente történő újravarratása és az ezzel járó reprezentáció nem kis költséget jelentett. Ez a különkiadás azonban a céh presztízisében megtérült, és a 15. század végén már kialakult az a céhrangsor, melyet természetesen a libériás céhek vezettek. Közöttük a szakirodalom tizenkét vezető libériás céhet különböztet meg. Az 1488. évi sorrendben: a kereskedők, fűszerkereskedők, textiltereskedők, halkereskedők, szabók, aranyművesek, bőrdíszművesek, rövidárusok, sótartókészítők, borkereskedők, vasárkészítők és írnokok céhét,⁶ amelyek gazdasági befolyásuknál, illetve tekintélyüknél fogva szinte kisajátították a városi vezető posztokat. Többnyire e tizenkét libériás céh soraiból került ki a londoni városvezetés, a polgármester és a korabeli források által „testvéreként” említett 24 londoni kerület vezetője, a 24 városatyja. A kisebb céhek képviselőit is tömörítő ügynevezett Küldöttek Tanácsát ezáltal csupán végrehajtó és tanácsadó szerepre korlátozták. Ebben jelentős szerepet játszott az évenkénti polgármesterválasztás szabályainak megváltozása is, mert amíg korábban minden libériás céhtag részt vett ezen, addig 1468-tól a polgármestert csak a városatyák 24 fős testülete választotta.⁷ Az 1468-as változás a londoni városvezetés beszűkülését eredményezte, és a 12 fő libériás céhből jövő városvezetők nyilvánvalóan saját céheik érdekeit kezdték el képviselni a kisebb céhek ellenében. Természetesen egyúttal a már korábban kivívott londoni privilégiumaik fenntartásáért és bővítéséért küzdöttek, így a 15. század végén VII. Henrik centralizációs törekvései miatt ellentétbe kerültek az udvarral. Ugyanakkor London és az uralkodó közös érdeke, a céhek részéről a monopóliumok megtartásáért és bővítéséért folytatott küzdelem alapfeltétele volt a béke és a rend megteremtése, valamint fenntartása. Ez ugyanakkor megkövetelte, hogy a király és a londoniak figyelme ne a külső háborúkra és a trónkövetelőkre irányuljon. Ezért Bosworth után VII. Henrik uralkodásának első szakaszában a közös érdekek talaján mintegy harmóniában a vezetőkkel a béke és a rend megteremtésére törekedett. Miután a trónkövetelők és a külső támadások veszélye elmúlt, és Henrik trónját és dinasztiaját szilárdnak érezte, a gazdasági és pénzügyi reformok felé fordult. E téren, az ország érdekeit szem előtt tartva, egy nemzeti piac, egységes adó és pénz megteremtésén munkálkodott. Ez, természeténél fogva, sokszor sértette London érdekeit és monopóliumait. London és az első Tudor uralkodó viszonyának vizsgálatakor e fentemlített két, igen jól elkülöníthető szakasszal találkozunk, melyeken belül a város és a király érdekegysége és ellentéte időszakonként változó intenzitással jelentkezett.

A VII. Henrik és London közötti kapcsolat változásából is következik, hogy a londoniak különböző periódusokban más-más befolyásolási módszerekkel, lobbykkal próbálkoztak. Henrik uralkodásának elején, amikor a parlament viszonylag sűrűn ült össze (1485, 1487, 1488–89, 1491, 1495 és 1496-ban), befolyásuk kiterjesztésében az intézmény fontos szerepet játszott. A fennmaradt városi dokumentumok, a Városatyák- és a Küldöttek Tanácsának

jegyzőkönyvei, illetve az egyes céhek, különösen a libériás céhek korabeli jegyző-, illetve számlakönyvei alapján bizton állítható, hogy London és céhei rendszeresen petíciókkal fordultak a parlamenthez. E petíciók néha új törvényjavaslatokat tartalmaztak, mint például a kereskedők céhének az 1487-es parlament során beterveztett, a vásártartások reformját célzó beadványa,⁸ vagy az önművesek céhének 1488-as, a szabvány súlyok és mértékek használatát pártoló petíciója.⁹ Az esetek többségében azonban az országos érdekeket képviselő parlament korábban hozott és Londont, kézműveseit, illetve kereskedőit hátrányosan érintő törvények megváltoztatása képezte a petíciók tárgyát, mint például a kereskedők céhének 1489-es beadványa esetében, mely az 1487-es, számukra kedvezőtlen vámtarifákat kívánta megváltoztatni.¹⁰ Ugyanígy a textilkészítést, és a gyapjúkereskedelmet számukra hátrányosan szabályozó 1489-es parlamenti törvény ellen próbált fellépni a textilkereskedők, a szabók és a rövidárkereskedők céhe 1495-ben beadott parlamenti petíciójában.¹¹ A londoni lokális érdekeket szem előtt tartó petíciókat azonban legtöbbször elutasították. A parlament tehát nem az a fórum volt, ahol London befolyását növelni tudta. Joggal merül fel akkor a kérdés, hogy melyik volt az az intézmény, amelyen keresztül London érvényt tudott szerezni érdekeinek. A parlamenten kívüli befolyásolás, lobbyzás főleg a királyi udvarban zajlott. A londoniak az uralkodó főbb tisztviselőin, bizalmasain és udvaroncain keresztül próbálták a király személyéhez eljutni és őt meggyőzni. A parlamenti, illetve az udvari lobbyzást 1485 és 1509 között egyidejűleg alkalmazták, mégis – London és az udvar kapcsolatától függően – általában hol az előbbi, hol az utóbbi színtér került előtérbe. Mindez Henrik londoni politikájának, illetve a város és az uralkodó közti, ezzel párhuzamosan változó kapcsolatának áttekintésekor nyilvánvalóbbá válik.

A viszonylagos harmónia időszaka

VII. Henrik uralkodásának első felében viszonylagos harmónia figyelhető meg a londoni vezetés, a céhek és az udvar kapcsolatában. Ennek két alappilléret a fent említett béke és rend, illetve a termelés és kereskedelem fenntartása alkotta. Ez képezte ugyanis Henrik uralkodásának, illetve London jólétének az alapját, így a békét és rendet fenyegető minden tényező ellen mindkét fél gyors és határozott, többnyire összehangolt fellépését látjuk.¹² Henrik ebben az időszakban yorkista ellenfelei birtokainak elkobzásával igyekezett egy várható lázadás esélyét, illetve a legitimitását megkérdőjelező trónkövetelők potenciális bázisát csökkenteni. Fő feladatának ugyanis trónja megszilárdítását és az ország békéjének megőrzését tartotta. Mivel ebben Anglia kereskedelmi központja, London is érdekelt volt, Henrik rendeleteinek és törvényeinek végrehajtásában a városvezetés partnereként lépett fel. Semmiféle jel nem utal arra, hogy London bármikor is VII. Henrik megbuktatására tört, vagy efféle tervekben szerepet vállalt volna. Az uralkodó Londonba vonuláskor megkapta a hagyományos ezermárkás ajándékot, s a londoni városvezetés részt vett koronázásán. A tradícióknak megfelelően a londoni polgármester nyújtotta át az új királynak megkoronázása után az első kupa bort. Ez egyrészt London rangját és tekintélyét szimbolizálta, másrészt a város és az új uralkodó jó kapcsolatát volt hivatott megalapozni. A rendfenntartás területén

– legfőképpen amíg a három fő trónkövetelő: Lovell, Simnel és Warbeck¹³ fenyegetése fennállt – teljes volt az egyetértés London és Henrik között. Magas költségeik ellenére (1485-ben a városi hivatalnokok többször kérvénnyel fordultak a Városvény Tanácsához, hogy magas őrségállítási költségeik ellensúlyozására sört árulhassanak!) a londoni Küldöttek Tanácsa éjjeli és nappali őrtjáratokat rendelt el Londonban a Bosworth utáni helyzet konszolidációja és az új király hatalmának megszilárdítása idejére. 1485. augusztus 23-i rendeletében a városvezetés minden londoni szabadot, ház- és bolttulajdonost a város védelmére és a rend megőrzésére kötelezett. Az éjszakai szervezkedések, esetleges zavargások elkerülésére este 9 és reggel 5 óra között kijárási tilalmat rendelt el. Amikor VII. Henrik győzelmének és III. Richard halálának biztos híre elérte Londont – a biztonsági intézkedések fenntartása mellett – megkezdődtek Henrik fogadásának előkészületei is. Thomas Hill polgármester körlevélben 65 céh 435 tagját kötelezte, hogy Henrik fogadásán megjelenjen. A jelentősebb, rangsor élén álló libériás céheket pedig egyenként harminc lovas állítására szólította fel, továbbá figyelmeztette a céhek vezetőit, hogy lovasaikat ne tévesszék szem elől.¹⁴ E biztonsági intézkedések a rendbontások és lázongások lehetőségeitől való félelemre utalnak. A csavargók és koldusok városból való egyidejű kitiltása is ezt erősíti meg. Amíg 1483-ban, III. Richard hatalomátvétele idején, a csavargók kitiltásakor a parancs megtagadóját mindössze 3 óra kalodával büntették, addig ezt 1485 augusztusában magas pénzbürságra és börtönbüntetésre változtatták.¹⁵ E rendeletet a céhek később igyekeztek saját javukra fordítani. A gyertyakészítők például azokat a fiatal gyertyakészítő inasokat, akik nem voltak hajlandók „ésszerű bérért” dolgozni, csavargónak nyilvánították.¹⁶

Henrik 1485 végén összeülő első és 1487-es második parlamentje igyekezett egyrészt a rendbontók, bűnözők és gyilkosok ellen hozott törvényekkel a rendet, másrészt adók és vámok megszavazásával annak anyagi bázisát megteremteni. Az egyébként szűkmarkú parlamenti képviselők az első ülészakon – példa nélküli módon – VII. Henrik egész uralkodásának időtartamára megszavazták „a tonna és font” vámokat¹⁷ a hagyományos városi tized és megyei tizenötöd adón kívül. Ez is bizonyítja, hogy a százéves háborútól, illetve a Rózsák Háborújától megcsömörlött lakosok még pénzügyi engedményekre is hajlottak a béke tartóssá tétele érdekében. Az azonban már a város korábbi kiváltságos helyzetéről árulkodik, hogy a londoniak – más városokkal ellentétben – csak tizenötödöt fizettek a szokásos városi tized helyett. Ugyanez a privilégizált helyzet mutatkozott meg a londoni parlamenti képviselők számában is, hiszen London a városok esetében általános két képviselő helyett négyet küldhetett a parlamentbe. Különös módon ez a város polgárainak – a megtszítettetésen túl – inkább terhet jelentett. Más városokkal ellentétben, London földrajzi helyzeténél és kapcsolatainál fogva a parlamenti ülésen kívül is könnyen eljuthatott kéréseivel és észrevételeivel a királyi udvarba, és befolyását inkább ilyen alkalmak felhasználásával igyekezett növelni. A VII. Henrik uralkodásának huszonegy éve alatt összehívott hét parlamenti ülés a londoni monopóliumok veszélyeztetését is jelentette, hiszen azokat más városok és megyék törekvéseinek ellenében kellett megőrizniük. Mivel a négy londoni parlamenti képviselő szerepe nem volt túlzottan hálás, és az ülészak alatt sokszor védekezni kényszerültek, nem volt könnyű jelölteket találni.

A londoni képviselőket elméletileg a város szabad polgárságának kellett volna megválasztania a jelentős jövedelemmel és tulajdonnal rendelkező polgárok közül. A gyakorlatban azonban a Városatyák, vagy a bővebb, megközelítőleg százötven tagú Küldöttek Tanácsa választotta a képviselőket a vezető céhek gazdagabb tagjai közül. A 15. században a választott londoni képviselők mintegy hatvan százaléka korábban valamilyen pénzügyi tisztséget töltött be.¹⁸ Ennek alapján vonható le az a következtetés, miszerint London éberem őrködött, hogy a parlament ne hozzon a várost előnytelenül érintő pénzügyi döntéseket. A képviselőség egyrészt felelősségteljes, másrészt igen költséges feladatot jelentett. A megbízott a parlamenti időszak alatt saját üzletével nem tudott foglalkozni, és az ülésszak alatt felmerülő költségeit (úti-, esetleg szállásköltség, ruházat, kíséret és borravalók) sem mindig kapta meg teljes egészében, illetve a megfelelő időben, így ezeket neki kellett megelőlegeznie vagy fedeznie. Különösen nehéz volt a képviselőállítás vidéken tartott parlamenti ülés esetén, ugyanis a westminsteri parlamenthez szokott kényelmes londoniak a hosszú, fáradtságos utazás és sokszor kényelmetlen szállás miatt a feladat elől gyakran elzárkóztak. A megválasztott Henry Frowick például csak azzal a feltétellel egyezett bele London képviselőjébe az 1447-es Bury St. Edmunds-i parlamenti ülésen, ha a várostól elegendő pénzt kap, hogy maga és szolgálói részére megfelelő fűtést biztosítson, míg ugyanekkor John Olney korábbi érdemeire való tekintettel mentességet nyert a tisztség alól.¹⁹ Olney esete egyébként nem volt egyedül, ugyanis a 15. század vége felé megnőtt azon londoniak száma, akik valamely tisztség viselése alól – vagy korábbi szolgálataikra tekintettel, vagy később kisebb-nagyobb pénzügyi lefizetése ellenében – mentességet nyertek.²⁰ Ez a londoni vezetők gazdagságán túl a hivatalviselés költséges és fáradtságos voltát, illetve a 15. század végén fellendülő kereskedelembe való részvételi szándékot is bizonyítja. London azon fáradozott tehát, hogy a parlamenti üléseket ne vidéken tartsák. Mindez, a képviselők vonakodásán túl annak a jelentős pénzbevételnek tulajdonítható, amelyet egy westminsteri parlamenti ülés a városnak jelentett. A vidéki képviselők és kíséreteik elszállásolása, ellátása és szórakoztatása átlagosan 12-14 000 font bevételt jelentett London számára.²¹ Igaz azonban az is, hogy a parlamenti ülések – a haszon mellett – jelentős feladatokat is róttak a városvezetőkre, hiszen a képviselők ellátásának biztosítása és a rend fenntartása mellett még az ideális egyensúlyt is meg kellett találniuk a vendégek jóltartása és a londoni céhek és kereskedők túlzott nyereségvágya között annak érdekében, hogy a város hírneve ne szenvedjen csorbát. Mindenesetre VII. Henrik mind a hét parlamenti ülést London számára kedvező helyen, Westminsterben tartotta.

Az első komolyabb londoni zavargásra 1486. április 18-án került sor, a ványolók és a gyapjúnyírók részvételével. Henry Colet polgármester a Küldöttek Tanácsával egyetértésben azonnal intézkedett a béke helyreállítása és a helyzet konszolidálása érdekében.²² A további rendbontások megelőzésére pedig a városvezetők és a céhek új rendeleteket hoztak, hogy megakadályozzák mind a lázadások megszervezését, mind a rendbontások okai közt első helyen álló éhínséget. Az előbbi erőfeszítésre példa a késesek céhének 1486-os rendelete, mely megtiltotta a tanoncok éjszakai kijárását.²³ A festők céhe pedig kötelezte tagjait bármely elégedetlenség azonnali bejelentésére.²⁴ Az éhínséget mintegy megelőzendő – Henrik országos élelmiszer-ellátást biztosító

intézkedéseivel összhangban – a polgármester többször figyelmeztette mind a fehér, mind a barnapékek céhét (akik fehér, illetve barna kenyeret árultak), hogy a hatóságilag megszabott kenyérárakat ne lépjék túl.²⁵ Természetesen a nagy kereslet miatt e rendelet betartatása igen nehéz, sokszor lehetetlen feladatnak bizonyult. Ugyanígy a méreten aluli halak eladása terén is együttműködés figyelhető meg, a halkereskedők ugyanis – szintén a kereslet és haszonnövekedés miatt – a rendeletek pénzbírságaival dacolva, gyakran adtak el méreten aluli halakat, mellyel a további halellátást veszélyeztették.

1486-1487 során Henriknek meg kellett küzdenie az első, Lovell gróf szervezte felkeléssel, majd az első, külföldről támogatott trónkövetelővel, Lambert Simnellel. A győzelmet biztosító stoke-i csata után London pompával fogadta győztes királyát, majd Yorki Erzsébet feleségül vétele alkalmából – mely a yorki fehér és a lancasteri piros rózsa frigye és egyben Anglia békéjének záloga is volt – a királyi pár számára újabb ezer márká ajándékot szavazott meg.²⁶ London felkelések idején tanúsított lojalitása, majd Henrik nem kis költséggel járó, azt követő fogadása (egyedül az aranyművesek 16 font 6 shillinget költöttek – számlakönyveik tanúsága szerint – abból az alkalomból, hogy a király diadalmas győzelmet aratott a lázadók felett²⁷) és a leendő királyi pár nászajándéka London jelentős gesztusaiként értékelhetők. Nem meglepő tehát, hogy a londoni városatyák a második parlament előtt a vásártartás számukra kedvező szabályozását indítványozták. Lojalitásuk és ajándékaik után ez ideális időzítésnek tűnhetett. Rendeletük szerint a londoni kereskedők és kézművesek nem vihették volna ki áruikat a városból, így vásárlási szándék esetén a vidéki kereskedőknek kellett volna Londonba utazni.²⁸ A rendelet bekerült a londoni jegyzőkönyvekbe, majd néhány héttel később felfüggesztették. Felmerül a kérdés, hogy miért? A válasz egyszerű: London a rendelettel túllépte hatáskörét, így azt a parlamentnek kellett jóváhagynia. Ezért a második parlament összehívásakor a londoni képviselők betervezték e rendeletet, ám a parlament ennek éppen ellenkezőjét, a londoniak szabad vidéki kereskedelmét fogadta el. Az eredeti indítvány ugyanis nyilvánvalóan nagymértékben drágította volna az árukat a vidékiek számára a magas útiköltségek miatt, és a nemzeti piac kialakulását is gátolta volna. Ilyen mértékű, vidéki és országos érdekeket sértő monopóliumot Henrik nem támogathatott, és keresztülviteléhez nélkül a négy londoni képviselő kevésnek bizonyult. Így a második, 1487-es parlamenti ülésről már nem mondható el, hogy London érdekeit szolgálta volna. Ráadásul további törvények sora – az uzsora alkalmazását tiltó és azt súlyos, száz fontos pénzbírsággal büntető törvény, az engedély nélküli pénzváltást, illetve az áruk engedély nélküli, egyik kikötőből a másikba történő átszállítását tiltó törvények²⁹ – nehezítette a kereskedők, köztük a londoni kereskedők tevékenységét is. Mindez mutatja, hogy VII. Henrik a mindenkit egyformán kötelező, egységes gazdasági és kereskedelmi intézkedéseket pártolva harcot indított az ezeket gátló monopóliumok ellen. Ekkor mutatkozott meg először, hogy Londonnak nem lesz könnyű dolga az új királlyal. A céheknek a londoni városvezetéssel sem volt könnyebb dolga. 1487 során Robert Tate polgármester rendeletet hozott, mely szerint minden céh köteles bemutatni szabályzatát jóváhagyás céljából.³⁰ A szabályzatok átvizsgálása a város és az udvar közti együttműködés részeként is felfogható, hiszen mindenekelőtt a céhek rendfenntartó és

reális árakat biztosító szabályzatait ellenőrizték. Minden céhinasnak a céhbe való belépés előtt esküt kellett tennie, hogy bármely szervezkedésről, lázadási előkészületről a polgármesternek, illetve a céhmesternek jelentést tesz. A polgármester rendelete azonban – a királyi rendeletekhez és parlamenti törvényekhez való alkalmazkodáson túl – egyúttal egy, a Henrikéhez hasonló centralizációs törekvés előjátékaként is felfogható.

VII. Henrik – óvatos és előrelátó politikus lévén – nem akarta az első parlamenti üléseken a hazai kézművesek és kereskedők haragját kivívni, így gazdasági reformjait protekcionista törvényekkel indította: a borimport angol, ír és walesi hajókon történő behozatali korlátozásával a hazai hajóipart akarta ösztönözni, míg a csipkék, a szalagok és egyéb külföldi selyem rövidáruk behozatali tilalma a hazai selyemipar kiépítését célozta.³¹ A belföldi termelés és a kereskedők védelmében hozott idegenek elleni törvényeket (mely szerint a külföldi kereskedőknek el kellett költeniük Angliában az áruikért kapott pénzüsszeget, illetve nem exportálhattak angol textileket³²) London örömmel fogadta, hiszen azok riválisaik mozgásterét szűkítették. Együttműködés tapasztalható a minőségvédelem területén is. Egy 1485-ös parlamenti törvény a tímárok munkájának minőségét kívánta javítani. Ezzel összhangban 1488. április 28-án a Küldöttek Tanácsa elrendelte, hogy minden bőrárut a Leadenhall bőrpiacon kell szállítani, ahol hét ember azt minőségileg megvizsgálja, osztályozza és jelével látja el.³³ Továbbá széleskörű házkutatási és minőségellenőri jogkörrel ruházta fel az illető céheket. A szándék tehát, úgy tűnik, nemcsak a király, de London részéről is megvolt arra, hogy jobb minőségű áruk kerüljenek a piacra. A gyakorlatban persze ennek ellenőrzése nem volt könnyű. Egyrészt a feldolgozás különböző fázisait végző céhek minőségi hiba esetén egymásra hárították a felelősséget – például a cipészek a rossz minőségű cipőkért a tímárokat okolták –, másrészt a házkutatások nagyjából kiszámítható időpontjai miatt a helyszíneket „elő lehetett készíteni”. Rauf Marshall szolgálójának egy per során tett vallomása szerint gazdája arra kényszerítette őt, hogy az ellenőrzés napján a szokásosnál jobb anyaggal dolgozva, jobb minőségű munkát végezzen.³⁴ A minőség javítását célzó intézkedések terén megfigyelhető nagyfokú együttműködési készség magyarázata abban rejlik, hogy Londonnak éppúgy, mint az országnak érdeke volt presztízse szempontjából, hogy a városból ne annak rossz hírért keltő, rossz minőségű áruk kerüljenek ki. A gazdaság más területein azonban érdekkülönbségek mutatkoztak. A konfliktus forrása gyakran az volt, hogy Londonnal ellentétben Henrik hosszútávú érdekeket vett figyelembe. Ilyen volt az újabb, 1489-es, a gyapjú árát rögzítő törvény, melynek szükségét a parlament a textilkereskedők és szabók túlzott haszonkulcsaival indokolta.³⁵ E törvény már egyértelműen London ellen irányult, és a vezető céhek csaknem mindegyikét kisebb-nagyobb mértékben érintette: a kereskedők, a textilkereskedők, a szabók és a rövidárakereskedők a közvetlen gyapjúkereskedelemben, az aranyművesek, halasok, bőrdíszművesek és fűszerárakereskedők pedig a *Stapler*, illetve a *Merchant Adventurer* társaságok részvényeseiként a tengerentúli kereskedelemben estek el jelentős haszontól. A gyapjú árának rögzítésével Henrik az angol textilipar fejlesztéséhez szükséges olcsó nyersanyagot akarta biztosítani, ami éppen ellentétes volt a kereskedők rövidtávú, profitot szem előtt tartó érdekeivel. Egy másik törvény pedig a Nagyboldogasszony ünnepe (augusztus 15.) előtti felvásárlást tiltotta

meg,³⁶ mert csak ekkorra derült ki, vajon lesz-e a hazai textilkészítőknek elegendő gyapjú alapanyaga. Sem ez, sem az arany-, ezüst-, illetve pénzkivitel tiltó törvény nem kedvezett a kereskedőknek, vagyis a kereskedő céhekből kikerülő londoni vezetőknek.

Egyértelműbb London és Henrik érdekeinek azonossága a belső stabilizáció előfeltételét jelentő külső béke biztosításában. Tudor Henrik a breton Ferenc herceg és VIII. Károly, francia király támogatásával szerezte meg dinasztiaja számára a koronát, és uralkodása első éveiben e támogatásokat az aktív diplomácia segítségével szövetségekké bővítette. Ezenfelül Európa minden további, jelentősebb országával kereskedelmi és védelmi szerződéseket kötött (1488 decemberében egyszerre küldött követséget Flandriába, Franciaországba, Bretagne-ba, Kasztíliaba és Portugáliába az országok közti jó viszony biztosítása végett³⁷), melyek hosszú távon az angol, köztük a londoni kereskedők számára a piac nagyarányú bővülését eredményezték. E diplomáciai lépések során Henrik a legtöbb alkalommal kikérte a londoni kereskedők véleményét, sokszor követként is alkalmazta őket, így a tárgyalások során London érdekei előtérbe kerülhettek. 1490. május 7-i levelében például Henrik azzal bízta meg a *Merchant Adventurer* társaság kereskedőit, hogy a németalföldiek diplomáciai szándékairól tájékozódjanak.³⁸ A kereskedelem intenzív bővülését Henrik külpolitikája mindössze két ízben szakította meg: az 1492-es angol-francia háború alatt, illetve 1493–96 között, a Németalföld elleni embargó idején. Mindkét korlátozás háttérében védelmi célok álltak, hiszen az angol-francia háború az Anglia védőbástyájaként számontartott angolbarát Bretagne francia bekebelezését próbálta megakadályozni, míg Németalföld embargója Perkin Warbeck, angol trónkövetelő Németalföldről történő elűzését célozta.

E két külpolitikai válság megvilágítja London stabilitást célzó „kölcsonpolitikáját”. Bár VII. Henrik – elődeivel ellentétben – kölcsöneit mind Londonnak, mind egyéni hitelezőinek visszafizette, mégis a kalmárszemléletű londoniak csak hosszas konzultációk után egyeztek bele újabb kölcsön folyósításába, és csakis valódi szükség, többnyire honvédelmi célok esetén, vagyis ha a kölcsön közvetlenül saját érdeküket is szolgálta. (A kereskedők mentalitásán és a gyakori készpénzhiányon túl ez egyben a pénz fontosságának növekedését és az uzoratórvény hatását is mutatja.) Ha a kölcsön saját érdeküket szolgálta, azaz a honvédelmet vagy a tengerentúli kereskedelmet biztosította, e téren is segítőkészséget tanusítottak. Így volt ez a Bretagne védelméért folyó háború előtti és alatti, 1489 júniusában folyósított kétezer, majd az 1490. június 11-i és 1491. júniusi két-kétezer font esetében, melyet 1491 júliusában újabb ezer font kölcsönnel egészítettek ki.³⁹ E hétezer fontos kölcsön gyors egymásutánban történő megszavazása is mutatja, hogy a londoniak (elsősorban persze a kereskedők) nagy mértékben érdekeltek voltak a béke és a hagyományos angol-breton szövetség és kereskedelmi forgalom fenntartásában amellet, hogy egy ellenséges Bretagne – földrajzi helyzeténél fogva – a kereskedelem nagymértékű kiesésén túl közvetlen veszélyt is jelentett Anglia számára. Henrik újabb kereskedelmi egyezségeket kötött – Burgundiával 1489-ben, Dániával és Spanyolországgal 1490-ben⁴⁰ – részben az angol-francia konfliktus ellensúlyozására, részben pedig az angol kereskedők lehetőségeinek bővítésére. Hogy ebben a londoni kölcsönök milyen szerepet játszottak, az a

fennmaradt források alapján nem állapítható meg, de az tény, hogy sem az 1488–89-es harmadik, sem az 1491-es negyedik parlament nem hozott további, Londont hátrányosan érintő törvényeket. Sőt, 1491-ben jóváhagyták a súlyok és mértékek korrekciójáról szóló rendeletet,⁴¹ melyért több londoni céh már évek óta lobbyzott. Az ónművesek már 1488-ban petícióval fordultak a parlamenthez. Az ügyben sem pénzt (34 shillingbe került a jogi konzultáció, szövegezés és a bárka bérleti díja, amelyen azt Westminsterbe eljuttatták), sem energiát nem kíméltek, hogy kérvényük meghallgatásra kerüljön. Külön 6 shillinges jutalmat is adtak a parlament titkárnak ügyük sürgetése céljából.⁴² Mivel kérésük egyben országos érdek is volt, elfogadása nem okozott nagyobb nehézséget, de előzetesen mind a király, mind a főkancellár tanácsát is kikérték. Elmondható tehát, hogy a breton válság idején – a gazdasági törvénykezés visszafogása, illetve félretétele és a külső veszély elhárítása miatt – relatív harmónia jellemezte a király és a város kapcsolatát.

Az angol-francia konfliktus és háború azonban számos új kérdést vetett fel, köztük a hajózás biztosítását. Ez nem okozott feszültséget a város és az udvar kapcsolatában, mivel egyrészt a hajókíséretnek a hajók és szállítmányuk biztos révbe érését igyekeztek biztosítani, másrészt a százéves háború alatt sokszor évi tízezer fontot is kitevő hajókísérettel ellentétben csak rövid, átmeneti időszakról volt szó. A királyi flotta kíséretéért felszámított tarifa elosztása azonban még így sem volt problémamentes. A kereskedők céhének jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy a tengerentúli textilkereskedelemben részvényesként résztvevő céhek nem mindig fizették ki a rájuk eső hajókíséreti összeget, melynek elosztásakor a céhek befolyása gyakran meghatározta a rájuk eső rész nagyságát. (Amíg a textil-, a fűszer-, a rövidárkereskedők, illetve a bőrdíszművesek két-két taggal, addig a halasok és a szabók csak egy-egy taggal voltak jelen a *Merchant Adventurer* kereskedőtársaságban. Az aránytalan képviselést azután többnyire aránytalan teherelosztáshoz vezetett.)

A háború kiélezte és felszínre hozta a londoniak és az idegenek, illetve külföldiek közti konfliktusokat is. A város érdeke is azt követelte, hogy a háború és a kereskedelem visszaesése miatti növekvő idegengyűlölet a városi rendet ne veszélyeztesse. A városvezetők ezért – VII. Henrik kérésére – engedélyezték ugyan, hogy a már Londonban tartózkodó idegenek és külföldiek áruikat fél éven belül eladják, de ezen felül az idegenek és külföldiek minden kereskedelmi tevékenységét megtiltották, azt csak igen korlátozott mértékben a Bróker céhtagságán keresztül engedélyezték.⁴³ A céhek is megpróbálták kihasználni az idegenek és külföldiek elleni fokozott gyűlöletet monopóliumaik növelésére. Ekkoriban szinte minden céh beépített a szabályzatába idegenek alkalmazását tiltó korlátozásokat. A gyertyakészítők és hálókészítők céhe az idegenek foglalkoztatásában teljes tilalmat, míg mások, a ványolók céhe például, csak időszakos, Michaelmas (szeptember 29., Szent Mihály nap) előtti alkalmazásuk tilalmát rendelte el.⁴⁴ Az idegenek és külföldiek elleni lobbyk elindítására jó ürügyet szolgáltatott egy-egy külföldiektől elszenvedett sérelem, mint például néhány londoni kereskedő – a békeszerződés ellenére történő – letartóztatása Antwerpenben.⁴⁵ További problémát okozott, hogy a kereskedelem háború miatti visszaesése a londoni kereskedőtanoncokat és segédek is érintette, akiknek – a fellendülés éveiben húsz márkát is elérő – jövedelme 1492-re öt márkára csökkent.⁴⁶ E jelentős jövedelemkiesés termé-

szetesen jobban megrendítette a biztos anyagi háttér nélküli segédeket, mint mestereiket, de 1491 nyarán az utóbbiak is reprezentációs költségeik jelentős csökkentése mellett foglaltak állást: „Szokásos, új céhvezetőválasztást követő vacsoránk helyett idén csak tisztos ivászatot rendezünk, hogy megnövekedett kiadásainkat ellensúlyozzuk.”⁴⁷ A céhek és a városvezetők, a feszültség növekedésével párhuzamosan, az idegenek elleni fellépést megpróbálták – a felszínen legalábbis – törvényes mederben tartani. Egyre több rendbontást megelőző rendeletet hoztak. A kereskedők még arra is kötelezték minden tagjukat, hogy lefekvés előtt bizonyosodjanak meg arról, hogy ajtajaik és ablakaik zárva vannak-e, nehogy szolgálk és tanoncok kiszökve szervezkedjenek az éj leple alatt.⁴⁸ A késesek megtiltották tanoncaiknak és szolgálkknak, hogy ok nélkül tört hordjanak magukkal.⁴⁹ Továbbá szinte minden céh tiltotta a tanoncok és szolgálk gyülekezését és egymás becsmélését, hiszen ez könnyen verekedésekhez, zavargásokhoz vezethetett volna. Minden elővigyázat ellenére 1493-ban a kereskedők inasai más tanoncokkal együtt megtámadták a Hanza kereskedőház londoni bázisát, a Steelyardot, hogy a riválisuknak tekintett külföldieknek bosszulják meg helyzetük rosszabbodását és havi fizetésük visszatartását.⁵⁰ VII. Henrik uralkodásának 24 éve alatt ez volt az egyetlen londoni zendülés, mely egyértelműen mutatja a háború hatását a hazai helyzet alakulására, és azt, hogy a belőle következő gazdasági és kereskedelmi visszaesés miként destabilizálhatja a társadalmat. Hogy miért éppen a Hanza központot akarták megtámadni a tanoncok? Döntésük nagyon is érthető, ha szem előtt tartjuk az 1474-es, IV. Edward által a Hanzával Utrechtben kötött szerződést, mely jelentős kereskedelmi kiváltságokat biztosított a Hanza kereskedői számára, akik az angoloknál is alacsonyabb vámtételek mellett kereskedhettek⁵¹. E szerződést uralkodása elején VII. Henrik is megerősítette, mivel nem lett volna bölcs dolog, ha az évtizedes kereskedelmi szokásokat a kezdeti bizonytalan belpolitikai helyzettel egyidőben kezdi el felszámolni. Később azonban, a belső stabilizáció megteremtése után a Hanza-privilegiumokat fokozatosan megnyírálta. Érthető volt a féltékenység e privilegizált és tehetős kereskedőcsoporttal szemben, különösen embargó idején. A felkelés ugyanakkor nem vezetett nagyobb zavargásokhoz, mert a Steelyard jól megerősített kapuit a tanoncoknak nem sikerült kinyitni (a korabeli londoni Nagy Krónika dicséri is ezért a német ácsok erődítését, minőségi munkáját), így vérontás nem történt, és a polgármester a támadókat hamar őrizetbe vette. A hasonló incidensek elkerülésére azonban tizenhét napos rendkívüli éjszakai őrzőjáratot és a Steelyard körüli őrizetet szerveztek.⁵² Mivel a londoniak haragjának közvetlen oka az volt, hogy amíg a Hanza kereskedett Németalfölddel, az angolokat Henrik embargója sújtotta, így a Steelyard elleni felkelésről értesülve Henrik „kötelezvény” aláírásával kényszerítette a Hanza-kereskedőket is a németalföldi kereskedelem felfüggesztésére.⁵³ A kereskedők céhe természetesen elhatárolta magát a lázadástól, már csak azért is, mert az jó ürügyet biztosított számukra arra, hogy taglétszámuk további növekedésének elejét vegyék. A hasonló esetek megelőzésére ugyanis elrendelték, hogy tagjaik csak kezességgel rendelkező tanoncokat és inasokat alkalmazzanak.⁵⁴ A polgármester pedig az összes londoni szabad polgárt kötelezte, hogy csak olyan embert szállásoljanak el, akiért egyben kezességet is vállalnak.⁵⁵ Látszólag helyreállt a céhek, a városvezetés és az udvar egységes fellépése. Ez a rendbontási kísérlet újfent

meggyőzte mindhárom felet, hogy a rend fenntartása és a konfliktusok kerülése közös érdek.

1495 elején Henrik felkérte a londoni *Merchant Adventurer* kereskedőit, hogy állítsanak fel egy bizottságot, mely áttekinti a korábbi angol privilégiumokat a Németalfölddel folytatott kereskedelem terén.⁵⁶ Ez arra utal, hogy Henrik levonta a lázadásból a következtetést, és nem hagyta figyelmen kívül a londoni kereskedők érdekeit. Kereskedelmi politikájának alakításakor konzultált velük, hogy a már harmadik éve tartó németalföldi embargó miatt várható további elégedetlenségek elébe menjen. Az 1495-ben összeülő ötödik parlament ülésére rányomta bélyegét az újabb trónkövetelő, Perkin Warbeck és az őt támogató országok fenyegetése, de főképpen a Németalföldet sakkban tartó embargó. A parlament egyrészt újabb, belső rendet biztosító törvényeket hozott a vándorok, koldusok, illegálisan gyülekezők és felkelők kordában tartására, másrészt a feszült gazdasági helyzet miatt tisztességes kereskedést célzó törvényeket alkotott. Ezek között találjuk a súlyok és mértékek újabb korrekciójára és a pénzhiányból adódó uzsora továbbélésének megakadályozására hozott törvényeket. Ismét a minőség javítására tett kísérletet a kárpitosok és a bársonykészítők rossz minőségű áruinak javítását célzó törvény. A külföldiek halkereskedelmének tilalma a fokozódó elégedetlenséget és ennek idegengyűlöletben mutatkozó megnyilatkozását volt hivatott visszafogni.⁵⁷ A gazdasági érdekek azonban a gyapjú- és textilkereskedelem terén újból ütköztek. Mivel a magas gyapjúárak gátolták az angol textilgyártás fejlődését, a gyapjúnyírók céhében alkalmazott magasabb bérek letörését célozta a gyapjúnyírók bérét maximáló parlamenti törvény.⁵⁸ A londoni textilkereskedők fent említett petíciója pedig a gyapjú árát korábban megszabó törvény eltörlésére irányult, és az angol textiliparfejlesztés esélyeit rontotta volna, így a parlament azt természetesen elutasította. Hiába vállalták tehát a textilkereskedők a steelyardi felkelés után az önkéntes rendfenntartást, s Henrik lányának temetésén való részvételük sem járt eredménnyel. Ügyüket még az sem lendítette előre, hogy – a polgármester parancsának megvárása nélkül – katonákat toboroztak 1496-ban a cornwalli adólázadás leverésére,⁵⁹ melytől feltehetőleg azt remélték, hogy a következő, 1497-es parlamenti ülészenon nagyobb sikert érhetnek el.

Vihar előtti csend

Az 1496–1503 közötti időszakot London és VII. Henrik kapcsolatában átmeneti időszakként nevezhetnénk. Perkin Warbeck elfogásával, a trónkövetelését ürügyként felhasználó skót betörések és a cornwalli adólázadás leverésével Henrik trónja megszilárdult. London és a király érdekellentétei egyre nyilvánvalóbbá váltak, mihelyt a korábbi közös – a rend és termelés fenntartását szolgáló – célok veszítettek jelentőségükből, és fokozottan előtérbe kerültek mind London, mind a király ambíciói. A béke – a termelés bővülésével párhuzamosan – hozzájárult a pénz és a haszon fontosságának növekedéséhez, ami minden területen megfigyelhető. A 15. század végétől mind a céhek, mind a városvezetők egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek gazdagságuk és hatalmuk növelésére és megjelenítésére. Ekkor épülnek a legdrágább anyagok felhasználásával a káprázatos céhházak, ekkor vásárolnak a céhek egyre na-

gyobb számban ingatlanokat, és ekkortól adnak egyre fényűzőbb vacsorákat és fogadásokat. Mind fontosabb lesz a tulajdon és a tekintély. Ez aztán a céhek közti rangsor, elsőség kérdését és az ezért folytatott küzdelmet is előtérbe állítja. A gazdasági és kereskedelmi fellendülés természetes velejárója, a társadalmi differenciálódás is kielezi mind a céheken belüli, mind a céhek közötti elsőségért folytatott harcot. Ennek egyik legismertebb példája a városi ünnepeken, felvonulásokon alkalmazott céhek közti rangsorban hatodik helyen álló bórdíszművesek és a hetedik helyen álló szabók céhének harca.⁶⁰ (Az eset súlyát mutatja, hogy az angol nyelv a mai napig megőrizte a vitatkozás kifejezésére a „to be at sixes and sevens” szófordulatot.) E vitát a polgármester a két céh rangsorának évenkénti váltogatásával igyekezett békésen, London kapuin belül elrendezni. A probléma azonban ezzel korántsem szűnt meg, hiszen a 15. század végi gazdasági fellendülés egyre több céh ambícióját növelte. Hasonló vitákkal találkozunk a kisebb céheknél, mint például az ón-, ólom-, és rézművesek között is, melyek során a céhek mind többször fordultak – a városvezetés megkerülésével – közvetlenül az udvarhoz. Csakhogy abbéli törekvéseik, hogy privilégiumaikat és monopóliumaikat bővítsék, egyre inkább VII. Henrik – az ország érdekeit szem előtt tartó – monopóliumellenes politikájába ütköztek. Ez a kapcsolatok megromlásához és komoly konfliktusokhoz vezetett.

E korszak nyitányának tekinthetjük Henrik első monopóliumellenes intézkedését, mely közvetve az egész városi elitet érintette. 1496-ban hivatalos parlamenti elismerést nyert ugyan a *Merchant Adventurer* kereskedőtársaság, melynek minden jelentősebb londoni céhmester és céhvezető részvényese volt, de beiktatásukkal egyidőben az igen magas, húsz márkás belépési tagdíjukat felére csökkentették, és ezzel Henrik e társaság korábbi exkluzív jellegét és monopóliumát csorbította.⁶¹ E londoni elitre nézve hátrányos intézkedés után nem meglepő, hogy Henrik újabb, 1497. évi tízezer fontos kölcsönkérelmét a londoniak első ízben nem teljesítették.⁶² Mivel azonban feltehetőleg nem akarták kielezni viszonyukat a királlyal, illetve Warbeck trónkövetelése idején elismerték az udvar anyagi igényét, végül négyezer font kölcsönt mégis felajánlottak a kért tízezer helyett. Az eredeti kérés megtagadását a korábbi embargós károkkal, illetve a magas adókkal indokolták, a londoni elit végrendeleiből azonban egyértelműen kitűnik, hogy nem valós fizetésektelenségről volt szó.⁶³ Nem tudható pontosan, mennyiben járult hozzá a londoniak szűkmarkúságához Henrik 1497-es példátlan lépése, amikor felszólította a londoni városatyákat, hogy következő polgármesternek a szabók céhének tagját, J. Percivale-t válasszák meg. Henrik ajánlatát azzal indokolta, hogy Percivale-t – többszörös jelölése ellenére – a városatyák korábban sosem választották meg.⁶⁴ (Érdekes Henrik választása abból a szempontból is, hogy London nevében éppen Percivale üdvözölte az új Tudor királyt Bosworth csataterén. Percivale később a polgármester udvartartásának étkefogómestere lett, előmenetele azonban a város és a király viszonyában beállt változással egy időben megtorpant.) Henrik beavatkozása a londoni polgármesterválasztásba olyan új politikai lépés volt, amely a londoni privilégiumokat első ízben sértette meg nyíltan.

Arthur herceget második, 1498-as londoni látogatásakor a város ennek ellenére újból igazi pompával és tisztelettel fogadta. A hatalmas és értékes

aranyserleg ajándék átvételekor Arthur herceg ígéretet tett arra, hogy igyekszik a szíves fogadtatást viszonzni és London érdekeit az udvarban híven képviselni.⁶⁵ Felmerül a kérdés, vajon mennyiben járt közbe Arthur a londoniak és külföldi brókerek évek óta húzódo perében a királyi Csillagkamara bíróságon, hiszen az látogatása után nem sokkal London számára kedvezően, a külföldi brókerek számának jelentős korlátozásával dőlt el.⁶⁶ A másik kérdés az, vajon milyen motívumok vezérelték a londoniakat, amikor megszervezték a herceg leendő feleségének, Aragóniai Katalinnak 1501-es pompás londoni fogadását.⁶⁷ Vajon a leendő király és királynő kegyeit vagy Henrik jóindulatának el- vagy visszanyerését keresték? Valószínűleg a nagyszabású rendezvény sikerében lehetőséget láttak városuk mind hazai, mind külföldi megítélésének javításában. Annyi bizonyos, hogy Aragóniai Katalin fogadása látványos, Európa-hírű és sikeres esemény volt. Ennek idejére a Városháza bővítése is befejeződött, melyet korábban a polgármesteri fogadások növekvő száma és vendégserege miatt határoztak el. A konyha, az éléskamra és a pince építését a céhek finanszírozták. További kérdéseket vet fel a városon belüli lobbyszásról az a tény, hogy amíg a vezetésben fontos szerepet játszó és a városi rangsor harmadik helyén álló textil- és nyolcadik helyén álló rövidáru-kereskedők csak öt-öt fonttal kellett, hogy támogassák a munkálatokat, addig a városvezetésen kívülrekedt, jóval szegényebb és a rangsorban csak 21. illetve 22. helyen szereplő gyapjúnyíróktól és ványolóktól a városatyák ennek kétszeresét, tíz-tíz fontos hozzájárulást kértek.⁶⁸

1495 után a londoni polgármesterek is mind nagyobb tekintélyt követeltek maguknak. Henry Colet 1495-ben rendeletileg megtiltotta, hogy a céhek engedélye nélkül bármely királyi bíróságnál pereskedjenek,⁶⁹ míg John Tate 1496-ban tekintélye növelésére gazdag polgármesteri bankettek rendezését határozta el.⁷⁰ Ezek fényűzését az az egyetlen tény is illusztrálhatja, hogy 1505-ben például „csupán” 9 000 ónedényt vettek bérbe az ónművesektől a bankett idejére.⁷¹ A polgármesterek nem csak a Városháza bővítésével, nagyobb és díszesebb fogadások rendezésével és nagyszabású szentivánéji játékokkal (amelyen egyedül a textilkereskedők céhe 13 díszletet sorakoztatott fel 30 fontos költségvetéssel⁷²) hangsúlyozta hatalmát, hanem egyre inkább beavatkozott más londoni tisztviselők hivatalába, hatáskörébe is. Például amikor a több éve hűségese és a városi jegyzőkönyvek tanúsága szerint becsületesen dolgozó londoni kamarás, Nicholas Purches hatáskörénél fogva áthelyezte Henry Bassett-et a rövidárukereskedőktől a kesztyűsök céhéhez anélkül, hogy a polgármester és a városatyák tanácsát előzetesen kikérte volna, a polgármester az áthelyezést semmisnek nyilvánította és a kamarást magas pénzbírsággal sújtotta.⁷³ Presztízse megőrzéséért és növeléséért folytatott harca során a polgármester rendeletet hozott, hogy beiktatása napján a céhmesterek lóháton kísérjék el a Városházától a Westminsterbe vivő bárkaig, majd hazaérkezése után a Városházához vissza.⁷⁴ Egy másik rendeletében udvartartása fogadásokon érvényes pontos ülésrendjét szabályozta, hogy mindenki az őt megillető helyre üljön, és így megfelelő megbecsülésben részesüljön.⁷⁵ Ez a hierarchia egyre hangsúlyosabbá válását mutatja. 1502-ben a textilkereskedők, textilfestők és szabók közti vitát a polgármester maga döntötte el, megtiltva a felek királyi bírósághoz való fellebbezését. Ugyancsak maga utasította el a rövidárukereskedők és kalaposok egyesülési kérelmét is.⁷⁶

VII. Henrik mindezt nem nézte tétlenül, ellenlépésként engedélyezte a rövid-áru-kereskedők és kalaposok egyesülését, és a londoni városvezetésben többnyire háttérbe szorított szabók céhének 1503 elején új, a korábbiaknál jóval bővebb kereskedelmi és ellenőrző jogokat adó kiváltságlevelet adományozott, nevüket szabó-kereskedőkké változtatta, és magára öltötte a szabók libériáját is.⁷⁷ E kiváltságok mélyen megrendítették a londoni vezető céhek képviselőiből álló városvezetés hatalmát és tekintélyét, és az előljárók a döntés azonnali megváltoztatásáért kitartó harcba kezdtek.

A konfrontáció

A szabók új kiváltságlevele nemcsak a londoni vezetők presztízsét csorbította, hanem a szabók riválisai, a textilkereskedők, illetve közvetve minden kereskedelemmel foglalkozó céh érdekeit is sértette, ezért érthetően széles körű és erős londoni ellenállásba ütközött. Ha áttekintjük a visszavonására tett összes londoni lépést, megközelítőleg átfogó képet kapunk a korabeli londoni lobbyzás különféle módszereiről, itt ugyanis szinte minden módszer bevetésre került. Első lépésként a Városatyák Tanácsa egy öttagú bizottságot küldött a királyi udvarba, hogy az uralkodó tudomására hozza, a városban egyre nagyobb a zúgolódás és az elégedetlenség a szabók kiváltságlevele miatt, és hogy rávegye Henriket annak visszavonására.⁷⁸ Az ekkorra már konszolidálódott belpolitikai helyzet miatt a zúgolódás ténye azonban nem riasztotta meg az uralkodót, akinek kegyeit a londoniak ezek után többféleképpen igyekeztek keresni. Az angol-német kereskedelmi és szövetségi szerződés aláírásakor London görögtüzek gyújtásával ünnepelt, és a király kedvére, városuk költségére több hordó drága vörösborot küldött a német követnek.⁷⁹ Ezzel egy időben azonban elrendelték a szabók fokozott ellenőrzését, illegális megváltásai semmissé tételét is. Többek között John Kirkby szabó megváltását is törölték, mondván, Kirkby inkább a textilkereskedésből él.⁸⁰ A polgármester bejelentette, hogy sem ő, sem a városatyák nem vesznek részt a szabók éves bankettjén.⁸¹ Ez utóbbi döntésüket később mégis megváltoztatták a német nagykövet részvétele miatt, mivel sem a távolmaradásból következő presztízsvesztéséget, sem a király haragját nem akarták kivívni.

Mivel Henrik továbbra sem mutatott hajlandóságot a kiváltságlevél visszavonására, a londoniak a helyi adó (*scavage*) beszédésének törvényes biztosítását kérték. Bár a szabók kiváltságainak visszavonásáért mindent megtettek, de küzdelmük során városuk egyéb érdekeiről sem feledkeztek meg, a helyzetből más téren igyekeztek tőkét kovácsolni. Ez nem jelenti azt, hogy a szabók ügyében meghátráltak volna. 1503. december 10-i ülésükön a városatyák újból kinyilvánították, hogy a szabók új privilégiumai nem tarthatók fenn, azokat mindenáron meg kell változtatni.⁸² E szándékuknak precedens nélküli módon adtak nyomatékot 1503. december 23-i ülésükön, amikor ötezer márkát ajánlottak fel öfelségének városi kiváltságaik megerősítésére, és további kétezer-ötszáz márkát a szabók új kartájának visszavonása esetére.⁸³ Ez a jelentős „ajándék” nemcsak a londoniak elszántságát, hanem fizetőképességét is bizonyítja. Amíg 1496-ban honvédelmi célokra csak négyezer fontot voltak hajlandók a kért tízezer fontból kölcsönadni, addig most hétezer-öt-száz márka, azaz kétezer-ötszáz font ajándék sem okozott problémát. A pénz-

felajánlás – különösen egy ilyen jelentős összegé – nem tartozott a lobbyszás mindennapos eszközei közé. Ebből is láthatjuk, milyen fontos volt a londoni városvezetés részére önállóságuk és tekintélyük megőrzése. A harácsoló hírében álló Henrik az ötezer márka ellenében London kiváltságait megerősítette, de a kétezer-ötszáz márkát visszaküldve a szabók ügyében nem engedett.⁸⁴ Mivel próbálkoztak még a londoniak e kudarc után? 1503 végén, hat év elteltével, Henrik újból összehívta a parlamentet, így ismét fennállt a parlamenti lobbyszás lehetősége. A korabeli hiányos források miatt egységes parlamenti lobbyt előkészítő fellépésre nincs bizonyíték. Az egyes céhek petíciói (a kereskedők céhének vámmódosítási, az ónművesek céhének rossz pénz használatát ellenző, és a serfözök céhének szabályzatmódosító törekvései⁸⁵) arra engednek következtetni, hogy amíg a városvezetés igyekezett a városi monopóliumokért harcba szállni, addig a céhek saját céljaikért lobbyszáltak a parlamentben. Ez arra utal, hogy Henrik uralkodásának második felében a céhek megosztására irányuló taktikája sikeres volt. A megosztó lépések közé sorolható – a szabóknak adott kiváltságlevélén túl – az a gyapjúnyíróknak kedvező törvény, mely eltörölte a korábbi maximálbéreket, valamint az ónműveseknek kedvező, a vándor ónművesek működését korlátozó 1503-as parlamenti törvény. Ezeket a rövid-árusok egyesítése és a szabók kiváltságlevele után a gyapjúnyíró és az ónműves céhek felé tett újabb gesztusokként értékelhetjük.⁸⁶ Ugyanakkor a parlament egyik 1503-as törvénye a londoni városvezetést újabb privilégiumától fosztotta meg. Eszerint a céhek szabályzatainak jóváhagyását, a polgármester és a városatyák hatásköréből azt kivéve, a főkancellárra bízta, továbbá biztosította a céhek fellebbezési jogát a királyi bíróságoknál. Amint azt már korábban láttuk, a városatyák hatalmának sarokkövét jelentette, hogy – a céhek fellebbezési jogát is megtagadva – maguk döntöttek a városi termelést és kereskedelmet meghatározó céhszabályzatok módosításáról. További konfliktusforrást jelentett Henrik fokozatosan szigorodó vámpolitikája, mely erősen sértette a londoni kereskedők érdekeit. A vámtételek kedvező megváltoztatására azonban a parlamenti petíciók ellenére nem került sor, így a nagyrészt kereskedőkből álló városvezetés újabb fortélyal élt. A király kegyeltjeinek számító szabók vezetésével küldött bizottságot az udvarba, hogy az kieszközölje a vámok csökkentését, de így sem tudott eredményt elérni.⁸⁷

Henrik számolt a londoni városvezetők ellenállásával, feltehetőleg ezért is igyekezett néhány céhet privilégiumok révén maga mellé állítani. Az uralkodása során megerősített céhkiváltságok elsősorban olyan céheket juttattak kedvezményezett helyzetbe, amelyek nem tekinthetők a londoni városvezetésen belül hangadóknak: a szabókén kívül VII. Henrik az alul-, vagy nem reprezentált ónművesek, borkereskedők, gyapjúnyírók, pékek, halnagyerkeskedők és serfözök céhének privilégiumait erősítette meg. A városvezetés megosztásának is tekinthetjük, hogy a rövidárakereskedőkön és szabókon kívül az aranyművesek is új kiváltságlevelet kaptak. Az aranyművesek esetében azonban a királyi udvart ékszerekkel ellátó Sir John Shaa és Sir Bartholomew Read aranyműves céhvezetők közvetlen befolyása is érvényesült. A céhek és a városvezetés megosztásán túl az új törvénnyel egyi időben Henrik egyrészt megerősítette a londoni kereskedők Hanza felett állását, másrészt elismerte London helyi vámszedési jogát.⁸⁸ Mindkettő fontos volt London számára, ám a londoni vezetők presztízsén ejtett csorbát nem ellensúlyozhatta. Ezután a városve-

zetők még fokozottabb szigorral léptek fel a privilégizált céhek, illetve a rivális idegenek ellen. Még a francia követ is panaszt tett a királyi udvarban kereskedői londoni háborgatása ügyében.⁸⁹ Sőt a városatyák – korábbi politikájukkal ellentétben – már a gabonaárfelhajtó gabonafelvásárlást és raktározást sem mindig tiltották. A londoni ellenállás tehát nemcsak a korábban is vitatott, idegenekkel való együttélés, hanem az ellátás területén is jelentkezett. Ez pedig a diplomáciai kapcsolatokon túl a belső rendet is veszélyeztette. VII. Henrik 1505. július 6-i levelében – talán éppen ezért – egy megbékélési gesztusnak is felfogható ajánlatot tett a város számára.⁹⁰ Azt javasolta, hogy élete hátralevő részében és halála után a libériás céhek vegyenek részt az évente érte mondott misén új westminsteri kápolnájában. A polgármester által ismertetett ajánlatot azonban csak a szabók, a bördíszművesek, rövidárusok, sótartókészítők, borkereskedők és gyapjúnírók céhe fogadta el,⁹¹ vagyis azok a céhek, melyek kiváltságait Henrik megerősítette, vagy amelyek kérésének eleget téve rájuk nézve kedvező rendeleteket hozott. 1505 őszén Henrik – feltehetőleg a célból, hogy pozícióját a londoni vezetésben erősítse – újból beavatkozott a londoni választásokba, ezúttal William Fitzwilliams-et, egy újabb szabót, javasolva seriffnek.⁹² Érdekesen reagált a városvezetés: felajánlotta Fitzwilliamsnek és a városi vezetésben szintén fontos szerepet betöltő Steven Jenyns-nak, hogy ingyenesen lépjenek át a szabóktól bármelyik másik céhbe.⁹³ A városatyák tekintélycsökkenését Gabriel Pennel, londoni gentleman pere is illusztrálhatja. Pennelt azért fogta perbe a londoni városatyák bírósága, mert a polgármester felette gyakorolt hatalmát kétségbe vonta. Pennel csak a király ítéletét fogadta el, azt állítva, hogy ha kétszáz fontot adna Londonnak, akkor „mindenki térden csúszna előtte”.⁹⁴ A polgármester természetesen Pennelt börtönbe záratta, további sorsáról pedig nem tudunk. A történet azonban nemcsak a hivatalok korrupsztását illusztrálja, hanem azt is, hogy a városvezetők hatalom VII. Henrik uralkodásának végére meggyengült, a királlyal szembeni alárendeltsége pedig egyre nyilvánvalóbbá vált.

Érthető, hogy az utolsó parlament alatti sikertelen lobbyzás, illetve a királyra gyakorolt sikertelen nyomásgyakorlás után a londoni vezetők más módszerrel próbálkoztak: a szigorú kötelezvényeiről, eljárásairól és megvesztegethetőségéről hírhedtté vált Edmund Dudley személyén keresztül próbálták befolyásukat érvényesíteni. Dudley a király bizalmasa és akaratának szigorú végrehajtója volt, így az ő megnyerését a londoniak fontos stratégiai lépésnek tekintették. Egyrészt ingyenesen felvették őt és titkárát a textilkereskedők céhébe, másrészt a város „tanácsaiért” évi tíz fontos fizetést szavazott meg számára.⁹⁵ Ez az összeg egy vezető londoni tisztviselő éves fizetésének felelt meg. Mit vártak Dudley-től cserébe? Egyrészt konkrét esetekben tanácsot és segítséget: például akkor, amikor az aranyműves céh a westminsteri – az egyház mendékjoga alá tartozó – területen is minőség-ellenőrzést akart végezni.⁹⁶ (Tanácsát és közbenjárását természetesen külön is megfizették, a céhek fogadásainak pedig díszvendégként látták vendégül.) Másrészt a városatyák a király szándékainak kifürkészését kérték tőle. Cserébe példátlan engedményt tettek: Dudley – első magánszemélyként – rákapcsolhatta londoni házáat a központi vízvezetékre, és azt bármikor használhatta, ha a várost nem fenyegette nagyobb vízhiány.⁹⁷ Dudley kiváltságai arra utalnak, hogy Henrik uralkodásának utolsó néhány évében a király bizalmasa valóban közvetítő szerepet

tölthetett be London és az udvar között. Mennyire javították Dudley engedelményei London helyzetét? Pontos válasz erre nem adható, de az a tény, hogy Henrik 1507-ben ismét beavatkozott a londoni polgármester-választásba Steven Jenyns szabó jelölésével,⁹⁸ arra utal, hogy – lényegi kérdésekben legalábbis – Dudley sem tudott segíteni a városnak. VII. Henrik egymás után indított pert – mulasztásért és korruptségért – londoni seriffek és városatyák ellen a Csillagkamarában: 1507-ben Thomas Kneseworthöt, halkereskedőt, volt seriffet és polgármestert, illetve Sir William Capellt, textilkereskedőt és volt polgármestert fogta perbe, akiket a bíróság végül jövőbeli „jó magaviseletük” zálogaként többszáz font értékű váltó aláírására kötelezett.⁹⁹ Ráadásul 1507 októberében Henrik Middlesex megyei esküdteket és bírakat bízott meg londoni ügyekben való kihallgatással és ítékezéssel, mellyel a városi kiváltságokat újból nyíltan és súlyosan megsértette.¹⁰⁰

1507 után a londoni városvezetők szándékai nem ismertek, mivel a fennmaradt jegyzőkönyvek elsősorban a városi titoktartásra fektettek hangsúlyt: a Városatyák ülésén elhangzottak titkos kezelésére, az ülésterem ajtajának megvastagítására, a jegyzőkönyvek és londoni okiratok szigorú elzárására hozott rendeletek mind ezt erősítik meg.¹⁰¹ Kérdés, hogy a titkolózás mennyiben takart ellenséges szándékokat a londoniak részéről, illetve mennyiben volt az a küzdelemben való meghátrálásuk jele. VII. Henrik uralkodásának második felében, befolyásuk csökkenésével egy időben a londoniak Dudley-n kívül más fontos személyeket, tisztviselőket is megkerestek. 1495-ben a textilkereskedők meghívták vacsorára a főkamarást, hogy kikérjék véleményét a textilreform ügyében beadandó petíciójukról. Nem sokkal a vacsora után – a textilkereskedők számlakönyveinek tanúsága szerint – egy hordó drága francia bort is küldtek a főkamarásnak, majd Hubert királyi főügyésszel konzultáltak a petícióról, sőt a francia titkár véleményét is kikérték.¹⁰² Ez utóbbi tény a szükséges jogi konzultációkon túli intenzív lobbyszóra utal, hiszen a francia külügyekkel foglalkozó titkárnak a belső, gazdasági törvénykezéshez amúgy nem sok köze volt. Mint korábban már láttuk, az udvari személyes kapcsolatokon kívül a céhek és a városvezetők gyakran diplomáciai és katonai téren is igyekeztek befolyásukat növelni. A cornwalli 1497. évi adóházadáskor London önként, saját költségén küldött katonákat annak leverésére, mely során egyes céhek (lásd textilkereskedők) különösen jeleskedtek. Ebben persze – a Henrik felé tett gesztuson túl – szerepet játszott a londoniak korábban már többször hangsúlyozott rendfenntartó szándéka is. London messzeemenőig kitett magáért Aragóniai Katalin fogadásakor is, illetve bármely esetben, ha követeket kellett vendégül látni. Ez részben elemi érdeke is volt, hiszen London nem csak az aktív, békés, kereskedelmet ösztönző, piacszerző diplomáciában volt érdekelt, de ezáltal tekintélyét is növelhette.

A céheknek befolyásolási lehetőségét biztosított a tagságukkal történő „kereskedés” is. Mivel a megváltás a céhtagság hagyományos elnyerésénél jóval praktikusabb, egyszerűbb és olcsóbb útja volt, ezért ennek növekvő alkalmazása a 15. század végén a lobbyszás egyik fő eszközévé vált. Amíg a textilkereskedők céhének tagságát 1475 és 1493 között mindössze huszonheten nyerték el megváltással, addig ez a szám 1493 és 1507 között százhuszonhétre emelkedett. Az új tagok közül harmincegynek semmi köze nem volt a textilkereskedelemhez. (Köztük találjuk az egyik királyi tanácsos,

Thomas Sutton és a király udvari étekefőmesterének, Nicholas Hurltonnak a nevét is!¹⁰³). Áruklodó tény az, hogy 1503-1504 során, a szabók kiváltságvelelének visszavonásáért történő erőfeszítések évében kiugróan sok, huszonhét új tagot vettek fel megváltással. Ez a tanonckodás révén elnyert átlagosan évi tíz-tízennégy új céhtag számának kétszerese volt. A megváltások számának emelkedését más céheknél is megfigyelhetjük, többek közt a kereskedők céhénél is, de itt a megváltást ritkábban alkalmazták, mert a kiváltságos helyzetben levő kereskedők féltékenyen őrködtek monopóliumaik felett, így azt létszámnöveléssel sem akarták veszélyeztetni. Így fordulhatott az elő, hogy a kancellár titkáranak, Peksall-nak megváltását és felvételét a kereskedők 1504-ben megtagadták.¹⁰⁴ Az ügy háttérben – a kereskedők növekvő öntudatán túl – persze az udvarral kiobbant konfliktus, a vámtarifa emelése állt. A megváltott céhtagok nagyobb része valamilyen tisztviselő, többnyire jogász, udvaronc, esetleg vidéki földbirtokos volt, akik nem elsősorban a kereskedelembe, még kevésbé a kézművességbe akartak bekapcsolódni. Céhtagságukra többnyire ingatlan-szerzéshez, esetleg politikai befolyásuk növeléséhez volt szükségük. A céhek azonban új, kedvezményezett tagjaiktól sokféle segítséget vártak. Gyakorlatilag minden, a céh életét érintő területen kikérték tanácsukat, azaz elvárták befolyásuk latba vetését, mint például a fent említett külkereskedelmi szerződések és engedélyek, kereskedelmi korlátozások feloldása, minőség-, súly- és méretellenőrzés, valamint monopóliumaik biztosítása területén.

A 15. század végén a fokozott haszon- és monopóliumszerzés idején a már említett idegenek (nem londoni szabad polgárok) és külföldiek elleni fellépés a londoni lobbyk egyik fő célja volt. Példa erre a londoni és az idegen pékek közti monopóliumharc. A londoni fehér-, illetve barnapékek egyaránt rendszeresen petíciókkal fordultak a londoni polgármesterhez és városatyákhoz az idegen, a Temze túlsó oldalán, Southwarkban élő pékek londoni árusításának tilalmáért. A londoni városvezetők eleinte azonban a városi kenyérellátás egyenletessége és biztonsága érdekében engedélyezték az idegen pékek működését. A southwarki pékek így székéren hordták a kenyeret Londonba, ahol déli 12 óráig árusíthattak. A londoni pékek, hogy ezt megakadályozzák, visszaállították a polgármester korábban bevett, évi 40 shillinges járandóságát, emellett pedig rendszeres ajándékokkal is keresték a városvezetők kegyeit.¹⁰⁵ A pénzen kívül, – számlakönyveik tanúsága szerint – rendszeresen bort, cseresznyét és hattyúkat küldtek a városvezetőknek, illetve egy cheapside-i fogadóban ivászatot láttak vendégül a londoni kancellárt, hogy petíciójuk megfogalmazása előtt „tanácsát” kérjék.¹⁰⁶ A királyi udvarhoz 1493-ban beadott, idegen pékek elleni petíciójukban azok kitiltását az általuk alkalmazott, nem szabályos súlyok használatával indokolták.¹⁰⁷ Mégis csak 1496-ban, az embargó és a trónkövetelő veszélyének elmúltával, a külső és belső rend megszilárdulásával egy időben sikerült elérniük, hogy az idegen pékek áruikat székér helyett csak hátsolvon, azaz kisebb mennyiségben hozhatták Londonba.¹⁰⁸ Amíg a bel- és külpolitikai feszültségek idején a lakosság ellátása elsőrendű feladat volt, és ez semmilyen korlátozást nem tűrt, addig 1496 után megfelelő londoni ellátás esetén a városvezetők az idegen pékek mozgásterét fokozatosan szűkítették. A kitiltással dacoló szívós idegenek azonban ekkor szolgálataikat, illetve asszonyaikat küldték Londonba, hiszen azok esetleges börtönbe vetése esetén a southwarki sütőde nem állt le. Az idegen pékek árusítá-

sát tehát hosszas lobbyzás után a londoniaknak ugyan sikerült korlátozni, de őket Londonból végleg kitiltani nem tudták.

A lobbyzás további bevett módszerei közé tartozott, hogy a céhek a királytól kiváltságleveleket vásároltak, vagy a már meglevőket bizonyos pénzösszegek fejében – az aranyművesek 300 márka, illetve az ónművesek ennél jóval kisebb, 60 márka körüli összeg ellenében – megerősítették.¹⁰⁹ Az ónművesek ezt az összeget további rendszeres „szívességekkel” egészítették ki, így az 1492-ben győztes francia hadjáratáról hazatérő király ünnepi fogadására három fontot költöttek. Többször állítottak a királynak katonát is, s ez egyedül 1504-ben hét font két shillingjükké került, miközben mindvégig széleskörű súly- és minőségellenőrzéseket végeztek, melyek során az elkobzott hibás áruk felét – a szokásokkal ellentétben – a királynak, nem pedig a polgármesternek szolgáltatták be.¹¹⁰ Más céhek különengedélyeket vásároltak egy törvény, rendelet alóli felmentés érdekében. Ilyen volt például a szabók és textilkereskedők egyenként húsz-húsz fontos, egy-egy alkalomra szóló engedélye, amely lehetővé tette, hogy régebben készült textíliákat exportálhassanak.¹¹¹ További befolyáshoz juthattak, ha a királytól vagy más befolyásos személytől jó pénzért házat vagy ingatlant vettek bérbe mint például az ónművesek, akik az Old Jewry kerületben a piaci értéket meghaladó összegért, nyolc fontért bérelték ki VII. Henrik egyik házát,¹¹² vagy azoknak saját ingatlanaikat áron alul adták bérbe. A kereskedők például Matthew Philip városatya részére 1488-ban áron alul, évi öt font tizenegy shillingért adták bérbe egyik házukat. Mindez természetesen nem jelentett nagyobb anyagi áldozatot, hiszen a kereskedők évi 270 font ingatlanbevéttel rendelkeztek, és bizonyára a városatya kedvezménye sem volt pusztán kidobott pénz.¹¹³ A lobbyzás egy másik gyakori eszköze az volt, hogy egy céh valamely befolyásos tisztviselő részére kedvező feltételekkel adott pénzt kölcsön. A módszer kockázatát azonban a fűszerkereskedők esete illusztrálhatja, akik John Broke városatya részére 1497-ben egy évre kölcsönadott kétszáz fontjából Broke négy évvel később, 1501-re még mindig huszonöt fonttal tartozott.¹¹⁴ Ingatlanvásárláskor szintén ajánlatos volt valamelyik városi tisztviselő tanácsát kikérni, melyet gyakran fogadáson, italozáson vagy vacsorán próbáltak megszerezni. A vacsora mellett általában „tanácsadói” díjat is fizettek. A leggazdagabb és legtöbb ingatlant vásárló kereskedők céhe a londoni kamarás titkárának, Thomas Green-nek Richard Haddon házának megvásárlásakor három font négy shillinget fizetett ki „tanácsáért”,¹¹⁵ míg az aranyművesek a polgármester titkárának, Mr Hale-nek négy fontot fizettek a Paddasley birtok jogi helyzetében adott „tanácsáért”.¹¹⁶ E tanácsadói díjak egyben az ügyintézők megvesztegetései és így az ingatlanok megszerzésének előkészítései voltak. Mindez azonban – mint láttuk – együtt is elégtelennek bizonyult, amikor VII. Henrik a trónkövetelők és egyéb lázadások semlegesítése után következetes centralizációs politikába kezdett, ami a londoni érdekek figyelmen kívül hagyásával, illetve keresztvezésével a város és a király kapcsolatának fokozatos megromlásához vezetett. A fordulópontnak tekinthető 1503. évi szabó kiváltságlevél a város egységes fellépését és minden befolyásának latba vetését eredményezte ugyan, de a békés bel- és külpolitika gyümölcsének tekinthető prosperáló ország és fizetőképes uralkodó már sem a londoni kölcsönökre és segélyekre, sem pedig a rendfenntartás során korábban kulcsszerepet játszó londoni törvényvégrehajtásra, lojalitásra

és katonákra nem volt rászorulva. London aduit elvesztve, lobbyjai kudarca után 1507 és 1509 között visszavonult, és feltehetőleg Henrik halálát várta.

1509 áprilisában, VII. Henrik halálhírének hallatán megkezdődtek a temetés és ezzel egy időben az új uralkodó, VIII. Henrik szokásos londoni fogadásának előkészületei. A céhek temetésre szánt költségvetései azonban nem utalnak az első Tudor uralkodó iránti tiszteletre. VII. Henrik uralkodásának, békés kül- és gazdaságpolitikájának egyik fő kedvezményezett rétege, a kereskedők céhe ugyanis temetésére mindössze huszonhat shillinget költött.¹¹⁷ Ezt természetesen pénzügyi helyzetük nem indokolta, és a kisebb céhek kiadásaival való összehasonlítás (a pékek 37 shillinget, a serfőzők 4 font 4 shillinget, míg a vasművesek 39 shillinget költöttek Henrik temetésére számlakönyveik szerint!¹¹⁸) is a kereskedők VII. Henrikkel szemben érzett ellenszenvére, illetve pragmatizmusára utal. Ez utóbbi szerint ugyanis mindig fontosabb előre tekinteni, mint hátra. Így a temetési költségekkel egy időben London megkezdte az új Tudor király részére a szokásos ezer márkás ajándék összegyűjtését.

VII. Henrik hatalomra kerülését London támogatta, hiszen a Rózsák Háborújának lezárása és a gazdasági-kereskedelmi fellendülés elemi érdeke volt. Az első Tudor király azonban uralkodása második felében erős központosító politikát folytatott, mely a korábbi kölcsönös rendfenntartó érdekek háttérbe szorulásával egy időben az ugyancsak politikai hatalomra törekvő várossal való összeütközésekhez vezetett. London mind intenzívebb lobbyzása sem bizonyult eredményesnek Henrik céheket megosztó, parlamentet mellőző és abszolutisztikus eszközöket alkalmazó törekvéseivel szemben. Így a város abban reménykedhetett, hogy az ország életében mind fontosabbá váló gazdasági szerepét az új uralkodó alatt politikai befolyásra váltja. A londoniaknak azonban hamarosan csatlakozniuk kellett várakozásaikat illetően. Az új uralkodó trónralépésével ugyanis nem következett be jelentős változás a Londen-nal kapcsolatos politikában. Mi több, VIII. Henrik – harcias külpolitikája következtében – fokozottabb mértékben vette igénybe a város anyagi erőforrásait. Ékesen illusztrálja ezt az a tény, hogy már az első franciák elleni háborúja alkalmával – VII. Henrik alatt precedens nélküli módon – 20 000 fontos kényszerkölcsönt vetett ki Londonra, melyből egyedül – az új királytól legtöbbit remélő – textilkereskedőknek 2465 fontot kellett kölcsönadniük.¹¹⁹

Jegyzetek

1. Pollard, A. F.: *The Reign of Henry VII*. London, 1913. Vol. 2. 217.
2. Brigden, S.: *London and the Reformation*. London, 1989. 112.
3. Unwin, G.: *Gilds and Companies*. London, 1908. 44.
4. Beier, A.–Finlay, R.: *The Making of the Metropolis*. London, 1986. 14.
5. Thrupp, S.: *Aliens in and around London*. In: Jones, P. E.: *Studies in London History*. London, 1969. 132.
6. Welch, C.: *History of the Worshipful Company of the Pewterers'*. London, 1902. Vol. 1. 66.

7. E változás összefüggésben állhatott – az oligarchikus törekvéseken kívül – a városi rendfenntartás céljával is, mert 1489-ben az Alsóház által beterjesztett petíciók közt találjuk Northampton és Leicester város kérelmét a hasonló módon történő polgármesterválasztásra, amit a választásra korábban összesereglett nagy tömeg veszélyével indokoltak. A tömegek távoltartása tehát jó ürügyet szolgáltatott a városvezetőknek, hogy hatalmukat tovább növeljék. Rotuli Parliamentum. London, 1898. Vol. 6. 431. (a továbbiakban: Rot. Parl.)
8. Lyell, L.–Watney, F. D.: Acts of Court of The Mercers' Company. London, 1936. 220. (a továbbiakban: Lyell–Watney)
9. The Pewterers' Wardens Accounts fo. 87. (a továbbiakban: Pewterers' W. A.), The Guildhall Library, London
10. Lyell–Watney. 198.
11. The Drapers' Wardens Accounts fo. 61. (a továbbiakban: Drapers' W. A.), The Drapers' Hall, London
12. Hogy a belső rendet a korai Tudor uralkodók alatt valójában mekkora veszély fenyegette, arról a történészek véleménye meglehetősen eltér: Steven Rappaport *Worlds within Worlds* című könyvében (Cambridge, 1989. 10.) a londoni lakosság kétharmadát ahhoz a középréteghez sorolja, mely nem rendelkezett ugyan politikai befolyással, de a rendet sem fenyegette. Ezzel szemben Ian Archer *Pursuit of Stability* című könyvében (Cambridge, 1991. 33.) e réteg stabilitását megkérdőjelezi, és azzal érvel, hogy a londoni vezetők a veszély miatt keresték a kompromisszumokat az udvarral Bosworth után.
13. Lord Lovell volt az első, aki VII. Henrik uralkodása alatt felkarolta a yorkisták ügyét és Henrik megbuktatására felkelést szervezett 1486-ban. Másodszer, 1486-1487-ben Lambert Simnel követelte magának a hatalmat, majd 1492 és 1497 között Perkin Warbeck kiáltotta ki magát Anglia legitim királyának.
14. Journal of the Common Council. Vol. 9. fo. 53 (a továbbiakban: J. C. C.), The Guildhall Library, London
15. J. C. C. Vol. 9. fo. 55.
16. J. C. C. Vol. 9. fo. 84/h.
17. A kivitt és behozott áruk tonna, illetve font utáni vámtételei. Rot. Parl. Vol. 6. 268.
18. Barron, C.: London and Parliaments in the Lancastrian Period. In: Parliamentary History, 1990. 350. (a továbbiakban: Barron)
19. Barron. 348.
20. Amíg a 15. század közepén csupán 250 angol földbirtokos jövedelme érte el – bevallásaik alapján – az évi száz fontot, addig egyes londoni jelöltek 200 márka, azaz 66 font körüli összegeket ajánlottak fel a tisztség alóli, két-három évre szóló felmentésért. Például 1495-ben William Bull, szabó, száz márkáért nyert felmentést a seriffség alól, míg 1498-ban Henry Cote kétszáz márkát áldozott, hogy ne válasszák meg városatyának. Kingsford, C. L.: The Great Chronicle of London. London, 1905. 206. (a továbbiakban: Kingsford)
21. Barron. 355.
22. J. C. C. Vol. 9. fo. 111.
23. The Letter Books of London. Vol. L. 256. (a továbbiakban: L. B.), The Guildhall Library, London
24. L. B. Vol. L. 262.
25. L. B. Vol. L. 239.
26. J. C. C. Vol. 9. fo. 161.
27. The Goldsmiths' Wardens Accounts. Book A. fo. 278. (a továbbiakban: Goldsmiths' W. A.), The Goldsmiths' Hall, London
28. L. B. Vol. L. 240.

29. Luders, E.: The Statutes of the Realm. London, 1828. 1487. c. 6., 1487. c. 7., 1487. c. 8. (a továbbiakban: Statutes.)
30. J. C. C. Vol. 9. fo. 133.
31. Statutes. 1485. c. 2.
32. Statutes. 1485. c. 10.
33. L. B. Vol. L. 251.
34. Acts of Court of Aldermen. Rep. 1. fo. 63. (a továbbiakban: A. C. A.), The Bodleian Library, Oxford
35. Statutes. 1489. c. 8.
36. Statutes. 1489. c. 11.
37. Materials for the Reign of Henry VII. London, 1889. Vol. 2. 377. (a továbbiakban: Mat. H VII.)
38. Lyell–Watney. 214.
39. J. C. C. Vol. 9. fo. 251/h.
40. Tudor Royal Proclamations. 22. (a továbbiakban: T. R. P.), The Bodleian Library, Oxford
41. Statutes. 1491. c. 3.
42. Pewterers' W. A. fo. 93.
43. L. B. Vol. L. 233.
44. L. B. Vol. L. 253.
45. Lyell–Watney. 580.
46. Kingsford. 249.
47. Lyell–Watney. 217.
48. Lyell–Watney. 221.
49. L. B. Vol. L. 257.
50. Kingsford. 248.
51. Lyell–Watney. 145.
52. Érdemes megjegyezni, hogy megszervezésében, fenntartásában és pénzelésében a textilkereskedők önként vállalták a fő szerepet. Felmerülhet a kérdés, vajon miért vették a vállukra ezeket a terheket? Válasszal szolgálhat e kérdésre az a tény, hogy a textilkereskedők ekkoriban szerkesztették a textilkereskedelem korlátozásának visszavonását célzó parlamenti petíciójukat. J. C. C. Vol. 10. fo. 14.
53. Drapers' W. A. fo. 58.
54. Lyell–Watney. 590.
55. Lyell–Watney. 589.
56. Lyell–Watney. 588.
57. Lyell–Watney. 594.
58. Statutes. 1495. c. 23.
59. Drapers' W. A. fo. 63.
60. Lambert, J. J.: Records of the Skinners'. London, 1933. 115.
61. Statutes. 1496. c. 6.
62. Kingsford. 212.
63. A VII. Henrik alatt megválasztott londoni polgármesterek és városatyák végrendeleteinek tanulmányozásakor kiderül, hogy elsősorban a kereskedők céhének tagjai közül kikerülők ingatlanaik mellett hatalmas, több száz, később több ezer fontot is meghaladó vagyonokat hagytak hátra. Az 1489-90-ben polgármesterként

szolgáló John Matthew kereskedő például 1498-ban az ország minden táján – Croydon, Sybnam, Berking, Heston és természetesen London – fekvő ingatlanain és ékszerein, illetve aranytárgyain túl négy unokájára négyszáz font készpénzt hagyott, s többek közt száz fontot osztatott szét a kerületében élő szegények között. *Probatum of Wills at the Court of Canterbury. The Public Records' Office, London 11/11. fo. 237/h.*

64. A. C. A. Rep. 1. fo. 34.
65. Kingsford. 288.
66. *Select Cases of the Star Chamber Vol. 1. 71. In: Selden Society. Vol. 16. The Bodleian Library, Oxford*
67. A. C. A. Rep. 1. fo. 88/h; fo. 91.
68. A. C. A. Rep. 1. fo. 56.
69. Hatcher, J.–Baker, T. C.: *A History of the British Pewter. London, 1974. 52.*
70. A. C. A. Rep. 1. fo. 12.
71. A. C. A. Rep. 1. fo. 6.
72. *Drapers' W. A. fo. 77.*
73. A. C. A. Rep. 1. fo. 112.
74. A. C. A. Rep. 1. fo. 88/h.
75. A. C. A. Rep. 1. fo. 114.
76. A. C. A. Rep. 1. fo. 133/h.
77. A. C. A. Rep. 1. fo. 127.
78. A. C. A. Rep. 1. fo. 129.
79. A. C. A. Rep. 1. fo. 130/h.
80. A. C. A. Rep. 1. fo. 131.
81. A. C. A. Rep. 1. fo. 135.
82. A. C. A. Rep. 1. fo. 148.
83. A. C. A. Rep. 1. fo. 148/h. Felmerülhet itt a kérdés, hogy miért ábrázolják Henriket a korabeli krónikák – és ezért a szakirodalom többsége harácsoló királyként – ha a kétezzer-ötszáz márkás ajándékra nem tartott igényt. Vajon nem a csalódott londoniak alkalmazásában álló londoni Nagy Krónika írója vagy a szabók fő riválisa, kartájuk fő kárvallottja, a textilkereskedő céh egyik vezetője, Fabian által írott krónika játszott-e szerepet VII. Henrik későbbi harácsoló, zsarnok képének kialakulásában?
84. A. C. A. Rep. 1. fo. 149.
85. *Pewterers' W. A. fo. 146; Brewers' W. A. fo. 17. The Guildhall Library, London*
86. *Statutes. 1503. c. 17; 1503. c. 6.*
87. A. C. A. Rep. 1. fo. 20/h.
88. *Statutes. 1503. c. 30; 1503. c. 36.*
89. *Mat. H VII. Vol. 2. 247.*
90. A. C. A. Rep. 2. fo. 11.
91. A. C. A. Rep. 2. fo. 12.
92. A. C. A. Rep. 2. fo. 12/h.
93. A. C. A. Rep. 2. fo. 13.
94. A. C. A. Rep. 2. fo. 14.
95. A. C. A. Rep. 2. fo. 34.
96. *Goldsmiths' W. A. fo. 445.*

97. A. C. A. Rep. 2. fo. 36.
 98. A. C. A. Rep. 2. fo. 12.
 99. Kingsford. 261.
 100. A. C. A. Rep. 2. fo. 50.
 101. J. C. C. Vol. 11. fo. 11.
 102. Drapers' W. A. fo. 74/h.
 103. Johnson, A. J.: The History of the Drapers' Company. London, 1914–1922. Vol. 2. 144, 160. (a továbbiakban: Johnson)
 104. Lyell–Watney. 269.
 105. Bakers' W. A. fo. 33. The Guildhall Library, London
 106. Bakers' W. A. fo. 35.
 107. Bakers' W. A. fo. 36.
 108. L. B. Vol. L. fo. 298.
 109. Goldsmiths' W. A. fo. 329; Pewterers' W. A. fo. 150; Drapers' W. A. fo. 74/h.
 110. Drapers' W. A. fo. 148/h.
 111. Lyell–Watney. 269.
 112. Pewterers' W. A. fo. 149.
 113. Mercers' W. A. Vol. 1. fo. 169. The Mercers' Hall, London
 114. Grocers' W. A. fo. 87; fo. 94. The Guildhall Library, London
 115. Mercers' W. A. Vol. 2. fo. 38.
 116. The Goldsmiths' Court Minute Book. Vol. B. fo. 21. The Goldsmiths' Hall, London
 117. Mercers' W. A. Vol. 2. fo. 53.
 118. Bakers' W. A. fo. 47/h; Brewers' W. A. fo. 66/h; Ironmongers' W. A. fo. 95/h. The Guildhall Library, London
 119. Johnson. Vol. 2. 268.

ANDREA VELICH

Henry VII. und die Londoner Lobbyk

Die Beziehung zwischen Henry VII., dem ersten Herrscher aus dem Hause Tudor, und der städtischen Magistratur von London veränderte sich zwischen 1485 und 1509 stufenweise.

Nachdem Henry an die Macht gekommen war, war er um eine gute Beziehung mit der jährlich neugewählten Magistratur, die aus den Vorsitzenden der zwölf sog. Livreenzünften bestand, bemüht. So der König wie auch die Stadt waren gegenseitig an der Festigung der Landes- und Stadtordnung, an der Niederwerfung der Thronbewerber und der Aufstände sowie an den lebhaften und friedlichen diplomatischen Kontakten als Vorbedingung des Überseehandels interessiert. Die Mehrheit der Magistraturmitglieder war – als Zunftmitglieder bzw. Mitglieder der Handelsgesellschaften Stapler oder Merchant Adventurer – selbst am Handel beteiligt und daher auch an der Vorbeugung gegen die ihre Macht gefährdenden Unzufriedenheiten (wie Hungernot und Steueraufstände) interessiert. Durch die Dominanz dieser gemeinsamen Interessen bestand zwischen Henry VII. und London bis 1497 eine relative

Harmonie, nachdem aber die Gefahr durch die Thronbewerber vorüber gewesen war, drangen immer mehr die gegensätzlichen Wirtschaftsinteressen des Hofes und der Stadt in den Vordergrund. Henrys anfangs neutrale oder London begünstigende protektionistische Wirtschaftspolitik wurde mehr und mehr durch eine Wirtschaftspolitik abgelöst, die gegen die Monopolwirtschaft gerichtet war und die nach der Errichtung eines einheitlichen Nationalmarktes strebte. Dies verletzte wiederum Londons kurzfristige, am Profit orientierte Interessen.

Parallel zur Konsolidierung der inneren Ordnung und zum Wirtschafts- und Handelsaufschwung strebten sowohl der König als auch die Londoner Magistratur nach größerer Macht, Henry Zentralisationsbestrebungen stießen immer öfter mit den Interessen der Londoner zusammen.

Nach 1496–97 wurde die anfängliche Zusammenarbeit von immer intensiveren politischen Auseinandersetzungen abgelöst, bei denen die Londoner eine stärkere Lobby-Politik betrieben als je. Henry war aber, nun in einer gesicherten Machtposition, weder auf die Loyalität der Londoner den Thronbewerbern gegenüber noch auf ihre finanzielle Unterstützung angewiesen, er suchte immer weniger die Gunst der Magistratur und mischte sich oft in die Angelegenheiten der Stadt ein.

Nach 1503 berief Henry nicht einmal mehr das Parlament ein, daher konnten die Londoner nur noch am Hof ihre Lobby-Politik betreiben und mit dem König feilschen. Nach ihren vergeblichen Versuchen blieb ihnen nichts weiter übrig, als auf Henrys VII. Tod und auf einen neuen Herrscher zu warten.

ANDREA VELICH

London Lobbys and Henry VII

The relationship of Henry VII and London governors was deteriorating during the reign of the first Tudor monarch (1485–1509). Before 1497 the main line of Henry VII's policy to establish peace and order in England by overcoming pretenders and rebellions and to expand overseas trade by peaceful foreign policy served London interests. That is why they were willing to cooperate with the new monarch and give him financial assistance in return for keeping up commercial and other London privileges. However, as soon as external and internal threats to his throne ceased to exist and solvency was achieved by a new stringent financial policy, Henry no longer needed London loans and cooperation to preserve his throne. As part of his national economic and social policy Henry's harsher economic legislation hurt London privileges and monopolies. Moreover, he interfered with London elections as well. This happened in a period when London governors, mostly merchants themselves enjoying the benefits of a new trade boom due to Henry's consistent measures were seeking further independence and privileges. Therefore Henry VII's centralisation came into conflict with London governors' efforts to increase their liberty. Henry, to overcome London resistance, employed all the means from accepting the Taylors' livery to divide prominent livery companies to fining London mayors. Although London kept lobbying by various means at all places, they could not influence the king any more. For Londoners there was one thing left: to look forward to Henry VII's death and to the succession of his heir, Henry VIII.